

Norbert Geštrajn

GODINE

KOJE

DOLAZE

Norbert Geštrajn
GODINE KOJE DOLAZE
Biblioteka: Savremena proza
Cetinje, 2019.

Naslov originala: Norbert Gstrein: *Die kommenden Jahre*
Copyright 2018 Carl Hanser Verlag GmbH & Co. KG, München
All rights reserved
Copyright © za crnogorski jezik OKF Cetinje 2019
in cooperation with TRADUKI

Izdavač:
OKF d. o. o.
www.okf-cetinje.org

Za izdavača: Goran Martinović
Urednik: Milorad Popović

Prevod: Jelena Knežević
Lektura i korektura: Velentina Knežević

Likovna urednica: Ana Matić
Ilustracije: Pixelo
Font: Hederæ Type Foundry / Typoninee
Prepress: MASgroup
Štampa: IVPE
e-mail: ivpe@t-com.me
Tiraž: 1000 primjeraka

traduki 

Objavlivanje ovog djela omogućeno je uz podršku književne mreže TRADUKI, čiji su članovi Savezno ministarstvo za Evropu, integraciju i vanjske poslove Republike Austrije, Ministarstvo vanjskih poslova Savezne Republike Njemačke, Švajcarska fondacija za kulturu Pro Helvetia, KulturKontakt Austria (po nalogu Kancelarije saveznog kancelara Republike Austrije), Goethe-Institut, Javna agencija za knjigu Republike Slovenije (JAK), Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Resor za kulturu vlade Kneževine Lihtenštajn, Fondacija za kulturu Lihtenštajn, Ministarstvo kulture Republike Albanije, Ministarstvo kulture i informisanja Republike Srbije, Ministarstvo kulture Republike Rumunije, Ministarstvo kulture Crne Gore, Sajam knjiga u Lajpcigu i Fondacija S. Fischer.

CIP zapis dostupan u elektronskom katalogu
Nacionalne biblioteke Crne Gore, Cetinje

ISBN 978-9940-36-113-6
COBISS.CG-ID 39396624

Norbert Geštrajn

GODINE

KOJE

DOLAZE

S njemačkog prevela: Jelena Knežević

Ne zauvijek ovdje na Zemlji, samo na kratko.

Iz Pjevanja astečkog kralja Nesavalkojtla

Prvi dio

KANADA

PRVO POGLAVLJE

Za nepunih pola godine trebalo je da bude izabran novi američki predsjednik, a raspoloženje koje je vladalo na kongresu u Njujorku najbolje je odražavala činjenica da se od domaćih učesnika stalno mogla čuti rečenica, ako dođe do najgoreg, iseliće se u Kanadu. Koristio sam sabatsku godinu, i došao sam, uostalom, samo zato što je među organizatorima bio moj prijatelj Tim Marković iz Montreala, navalio je da održim predavanje, i pozvao me da nakon toga još nekoliko dana provedem kod njega na Sen Lorenu. Tako sam svoju uvijek goruću temu o tropskim glečerima preradio koristeći nove podatke i predao rezime. Na ledu sam radio ne samo na Keniji i na Kilimandžaru, nego i na Kordiljera Blanki u Peruu i na Čakaltaji u Boliviji, dok je tamo još bilo glečera, i mogao sam da prikažem sopstvene mjerne vrijednosti i zapažanja za višegodišnji period. Namjeravao sam, istina, da se najmanje nekoliko mjeseci uopšte ne bavim tom temom, što je značilo da, po mogućstvu, ne srijećem kolege, ali mi je bilo teško da odbijem Timovu molbu. Iako to uopšte nije bio njegov manir, prvi put je apelovao na moju savjest i sa zapanjujućim patosom, netipičnim za njegovu trezvenost, rekao, ne smijemo da propustimo ni jednu priliku da svijetu predočimo da vječni led ni u kom slučaju nije vječan. Ima još uvijek nepopravljivih i konzervativnih ljudi, koji sve poriču, ali od kad ni jedan političar koji ima makar i trunku razuma, ne smije zaobići da u svoju litaniju ugradi promjenu

klime i globalno zagrijavanje, naša je ekspertiza moćno revalorizovana, jer nas smatraju čuvarima smrznutih divova kojima prijeti izumiranje. Popularnost nije uvijek bila dobra za profesiju, pa ni tokom ovog skupa nije nedostajalo dušebrižnika koji su žonglirali brojkama, kao da će svijet propasti još u našem vijeku, a svoje zaključke ilustrovali slikama užasa, nestaju čitave države, pola kontinenta pod vodom, ljudi sabijeni na nekoliko planinskih lanaca, preživjeli iz biblijske katastrofe. Uvijek nas pitaju za granične vrijednosti, toliko i toliko stepeni toplije znači toliko i toliko santimetara viši nivo okeana, naravno, pojednostavljeno, ali čim su novinari već dotle došli, čovjek iz čistog adrenalinskog uzbuđenja zamišlja šta će se dogoditi kad se led na polovima sasvim otopi, koje će zgrade onda na Menhetnu, i od kog sprata, uopšte još viriti iz vodene pustinje čije se granice prostiru u beskraj. Pri čemu je to sa brojevima već samo po sebi problematično, i Tim je jednom dospio u nepriliku, kada je rekao da se o istinski važnim parametrima, od kojih sve zavisi, premalo govori. Na pitanje nekog novinara koje dvije mjere smatra globalno najvažnijim za zaštitu životne okoline, odgovorio je, možda grubo, ali ipak sasvim ozbiljno, da je potrebno drastično smanjiti broj stanovnika na Zemlji, a jednako drastično preostaloj gomili povećati prosječni koeficijent inteligencije, čime je dospio na metu studenata svog univerziteta, koji su mu prebacivali cinizam, marširali s transparentima ispred njegovog instituta i zahtijevali javno izvinjenje.

Tima sam upoznao početkom devedesetih godina prošlog vijeka na velikom istraživačkom projektu na ledenoj platformi u Džunou na Aljasci. Bili smo mladi naučnici, obojica prvi put angažovani na međunarodnom terenu, a ljetnje nedjelje koje smo skupa proveli na ledu, vrućina i hladnoća, dobro su nas oznojili i trajno zaledili zajedno. Ne moram otići daleko da bih rekao da ova vrsta rada privlači posebnu vrstu ljudi, ili pak, da u izolaciji divljine, u jednoličnosti dana bez ugodnosti ili makar skretanja pažnje kao u gradu, svakome očvršne karakter. Za Tima, koji je ponekad nedjelje i nedjelje provodio sam u planinama, a da se ništa od toga na njemu poslije nije vidjelo među ljudima, i koji se predstavljao

kao druželjubitiv do samoporicanja, to je važiło dvostruko. Hodati za njim na skijama na dalekom horizontu, markiranom bijelim vrhovima koji su se uzdizali sa beskrajne bijele površine, omogućilo bi vam da naslutite da ga je nešto vuklo preko posljednje vidljive tačke i da ga samo pravila službe sprečavaju da ne ode još dalje i dalje. On, koji se popeo na Makinli i postigao i druge alpinističke uspjehe kojima je zavrijedio koliko poštovanja, toliko i nerazumijevanja, u našoj ekspediciji bio je obično prvi koji bi ujutro napuštao kućicu, već provjerio mjerne instrumente, založio vatru i skuvao vodu za čaj, kada bismo mi ostali ustajali, a vraćao se uveće posljednji, i onda još, pod prigušenim svijetlom, strpljivo sjedio nad zapisima koje je napravio tog dana. Dio njegove ekstravagancije bilo je brijanje svako veće prije spavanja, dok je većina puštala svoje brade da rastu, nakon čega bi rado obukao apsurdnu bijelu jaknu sa džinovskim crvenim javorovim listom na grudima i natpisom KANADA na leđima, kao da je time htio da demonstrira posljednji dokaz svoje pripadnosti.

Odrastao u malom selu u okolini Kalgarija, tek što je čuo moje ime, odmah me je pitao za brata, koji je nekoliko godina prije nego što smo se upoznali, na Olimpijskim igrama, na putu ka sigurnoj zlatnoj medalji u slalomu, na manje od pet sekundi do cilja napravio grešku koja ga je koštala pobjede. Kao mladić, Tim se i sam bavio alpskim skijanjem i u provincijama Alberta i Britanska Kolumbija bio jedan od skijaša sa najboljim startom. Zbog srčanosti i hladnokrvnosti sa kojom se obrušavao niz padine, rano su mu prorokovali da će ili slomiti vrat ili napraviti karijeru na pistama svjetskog kupa u Evropi, što je onda ispalo, ipak, sasvim drugačije. Kako je to sam formulisao, oborio je šesnaestogodišnju djevojku koja je učila da skija, i bila je to samo i isključivo njegova krivica. Ne provjerivši da li neko stoji iza njega, Tim se u punoj brzini ustremio preko jednog nepreglednog mjesta i u skoku, ivicom svoje skije kao oštricom noža dohvatio djevojku po vratu. Kada se još u odskoku okrenuo i žmireći pogledao na padinu, na snijegu se već mogla vidjeti fleka svijetlo-crvene krvi, koja kao da se širila u ritmu otkucaja njegovog pulsa.

Bio sam jedan od malobrojnih kojima je lično povjerio priču o nesreći, dok su je drugi znali kao rekla-kazala. Nasred ledene platforme iznenadilo nas je jednom loše vrijeme, a kako je prva sljedeća kućica bila predaleko, a mi u strahu da se ne izgubimo u magli, odlučili smo da u bivaku sačekamo da oluja prođe. Narednih nekoliko sati, brzo zavijani finim avgustovskim snijegom, proveli smo ispod najlona koji se vijorio na vjetru, na najužem mogućem prostoru, u razgovoru.

Možda smo se upravo tada definitivno sprijateljili, kada mi je tog dugog popodneva, dok su stalno novi naleti vjetra kidali naš mali šator i dok su svuda unaokolo posljednja obilježja pejzaža nestajala u jedno-obraznoj bjelini, Tim pričao o svom djetinjstvu kao da bi moglo biti moje. Prvi snijeg svake godine, prvo sankanje, prvi put na skijama u Alpima u Tirolu nijesam doživio drugačije nego on u kanadskim Stjenovitim planinama. To je onda prećutno postao naš stalni povod za razgovor, kada se dugo ne bismo vidjeli, čak i u mjestu kakav je Njujork bili smo samo dvojica dječaka koje su poslali da se igraju vani, na hladnoću, i koji su tamo, prepušteni sami sebi, morali da vide kako će se snaći.

Veče uoči kongresa dogovorili smo se da u blizini hotela popijemo par piva, ali tamo jedva da smo uspjeli da progovorimo. U kafani je bio uključen TV i nije prošlo mnogo vremena prije nego što su počeli o izborima, a kandidat se pojavio na ekranu ne prestajući da priča, mesnato lice, koje kao da je tek zacijelilo nakon boks-meča, izblajhana kosa začušljana u svim pravcima, pokreti desne ruke, podignuti palac, istureni kažiprst, pa palac i srednji prst spojeni uz podignuti kažiprst i na kraju svi prsti ispruženi u navodno spokojnom gestu. Ton je bio utišan, i Tim se zabavljao time da nečujnome dâ svoj glas i improvizuje govor. Kazao je, bajka o globalnom zagrijavanju je samo za lakovjerne, u stvarnom svijetu predstoji novo ledeno doba, umjesto Njujorka pod vodom, naredne generacije će u stvari moći da posmatraju kako se glečeri na Grenlandu i Aljasci ponovo šire preko cijele Kanade, a led se sa krajeva doline Hadsona pomjera ka spoljašnjim okruzima metropole i ka Menhetnu. Pritom nije primijetio da govori sve glasnije i da su ljudi za susjednim stolovima

naćulili uši, sve dok mu nije prišao konobar i oslovio ga gotovo šapatom, ali neumoljivo.

„Ometate druge goste, gospodine“, rekao s uzornom otmjenošću koja nije sasvim odgovarala skromnom ambijentu lokala. „Moram Vas zamoliti da budete tiši.“

Tim se izvinió, posežući za onim „gospodine“, a samim tim prešao na podsmješljivi ton kojeg se onda više nije mogao osloboditi. Dodao je, možda zericu smjelije, čast mu je što uopšte smije da bude ovdje, ipak je ovo, uz svo dužno poštovanje, velika zemlja. Pritom je napravio ožalošćen izraz lica i dok se već ponovo okretao ka meni, smatrajući da je sve rećeno, konobar je htio da zna, kako on to misli?

„Kako drugaćije da mislim?“, reće Tim. „Zemlja slobodnih.“

Konobar se osvrtao tražeći kolegu.

„Gospodine?“, reće on. „Šta time hoćete da kažete?“

„Ništa drugo“, reće Tim, ne uspijevajući više da potisne smijeh i pokazujući svoj kanadski akcenat upadljivo koliko god je mogao. „Ovo je divna zemlja.“

„Ne razumijem Vas, gospodine.“

„Zemlja najhrabrijih, domovina najplemenitijih. Zar to još nijeste ćuli? Amerika, ljepotica, zemlja samoga Boga.“

Konobar je pitao treba li da donese raćun, i već smo stajali vani na ulici, a Tim se još uvijek izrugivao njegovoj srdžbi. Blokirao je uski ploćnik, ali prolaznici koji su se izmicali pred njegovim gestikuliranjem i morali da ga zaobiđu, nijesu gledali u njega, i kada su mu narednog dana kolege, najprije jedan iz Mineapolisa, pa onda drugi iz Sijetla, gotovo na istovje-tan naćin rekli da će se iseliti u Kanadu ako dođe do najgoreg, gledao ih je klimajući glavom istovremeno sažaljivo i sa visine. Za njega je iseljenišтво bilo nešto drugo, što se razlikovalo od njihovih sanjarija koje se na kraju neće realizovati. Jer se kratko poslije rata, početkom pedesetih, njegov otac iz Jugoslavije nije prosto iselio, nego je morao da pobjegne, sedam puta su ga na granici uhvatili i pokušaju bjekstva i sedam puta ga strpali u zatvor, prije nego što je osmi put konaćno uspio da pređe u Italiju, i onda ode dalje

za Kanadu, gdje je napravio pravu pravcatu uzlaznu karijeru, od rudara i vozača kamiona do posjednika više auto-kuća.

Od posljednjeg susreta Tim je osijedio, lice mu je postalo markantnije, veliki nos štrčao je kao nikad prije, očne duplje i sljepoočnice duboko su utonule u lobanju. U svom tamno plavom odijelu, činilo se, još manje odgovara predstavi koju bi o njemu ljudi stvorili kada bi čuli za ekspedicije ili za skokove njegove mladosti okončane skijaškom nesrećom. Umjesto toga, moglo se naslutiti šta je mislila novinarka koja je portretišući ga napisala da djeluje kao klavirski virtuoz zalutao u pogrešnu profesiju. Održao je svoje predavanje o fenomenu „galopirajućih glečera“ koji čak i u vrijeme sveopšteg opadanja nivoa glečera privlače pažnju zbog periodičnih odstupanja, ponekad i od više metara dnevno, i na kraju je djelovao umorno. Tri dana u društvu su ga toliko iscrpla, da se pred oproštajnu večeru izvinio, boli ga glava, a kada smo se kasnije iste večeri našli u jednom baru, bio je u mračnom raspoloženju. Kada sam ušao, sjedio je uspravno u kožnoj fotelji, gledao kroz svoj odraz u ogledalu na zidu preko puta i rekao da ne bi mogao da podnese da još od nekog mora da čuje da će, ako dođe do najgoreg, otići u Kanadu. On sâm je upravo, nakon pola radnog vijeka u Montrealu, dobio poziv za Sent Džons u Njufaundlendu i trebalo je da sljedeće godine tamo preuzme katedru, i kada me je pitao, šta mi je, a ja ga isprva nijesam razumio, pogledao me je preko čaše i zapitao, da ne bih i ja pošao i zašto ja ne razmišljam o tome da se iselim.

Mi smo, zaista, svih ovih godina od kada se znamo, stalno iznova razgovarali o toj mogućnosti, na početku malo pod pritiskom, kasnije je to postala neka vrsta naše interne šale, Kanada kao tačka u kojoj se susreću sve perspektive, ali sada teško da je moglo biti ozbiljno. Očigledno je alkohol tako snažno uticao na Timovu moć rasuđivanja, da nije znao šta govori. Nije se, međutim, dao učutkati jednim osmijehom, pa sam ga podsjetio na to koliko mi je godina i da u Hamburgu imam život, ženu i dijete, da ne govorimo o birokratskim preprekama koje bi sigurno iskrslle.

„Kako to zamišljaš, Time?“ rekao sam. „Dođem kući i kažem Nataši, uzećemo Fani iz škole, pakujemo se i idemo u Kanadu?“

Bilo je upadljivo da do sada uopšte nije pitao za nju. Od kad je prije par godina bio u posjeti kod nas u Hamburgu, izdavao se, možda i preglasno, za Natašinog tihog obožavaoca. Slao joj je čestitke za rođendane i stalno se vraćao na to kako je lijepe dane proveo sa nama u našem ljetnjakovcu na jezeru. Pritom smo on i ja veći dio vremena sjedjeli u vrtu, dok je Nataša pisala iza otvorenog prozora, uz naš razgovor kao stalni prateći zvuk. Volio je činjenicu da je spisateljica, u odnosu na nju pravio se neotesan i neuk, više nego što je u stvarnosti mogao biti, i uključivao i mene u taj klub tupavih za koje je čast što uopšte smiju da budu u Natašinoj blizini. Koliko god da je ironično to radio, u suštini je mislio ozbiljno i time nas obojicu predstavljao kao nezgrapne kosmate medvjede koji se nakon svojih samotnih pohoda po ledu nikada do kraja nijesu vratili u civilizaciju. Kada je uveče htio da mu Nataša kaže šta je stvorila, ona bi srećno odgovarala: „Ništa upotrebljivo“, a ja sam stajao pored, otvarao flašu vina i želio da budem na njegovom mjestu. Sastavni dio njegovih komplimenata bilo je uvijek i njegovo negodovanje zbog Natašine sestre bliznakinje, da, on je insistirao na tome da je, makar u ovom svijetu, to nemoguće, njena kopija bila bi poput dokaza Božijeg postojanja. Nikada nije vidio Katju, ali je njenu egzistenciju toliko poricao da se osjećao krivim kada je saznao za njenu smrt, pa je Nataši napisao pismo puno žaljenja. Na to sam sada pomislio, dok me je uredno ubjeđivao – kakav je on sanjar i kakav realista u svojim snovima.

„Nekad je već sâm pomen Sent Džonsa bio dovoljan, pa da čovjek više ne može da te zaustavi“, rekao je, kada sam se nadao da će konačno prestati. „Nad mjestima za kojima si čeznuo, prednost su uvijek imala imena tih mjesta, Riharde. Za mene je to Dalmacija. Dugo sam mislio da bih mogao tamo da živim, ne zato što moj otac potiče odande, nego zbog zvučanja riječi.“

„Ali nijesam više mlad.“

„O tome ti govorim.“

„Nedostaje mi vrijeme za takve snove.“

„Želiš li stvarno da ostariš u Hamburgu?“

„Kao da bih u Kanadi bio pošteđen toga?“

„Hoćeš li da umreš među Njemcima, Riharde?“

Gledao me je pogledom punim sumnje.

„Već sama riječ. Dovoljno je da naglas kažeš Njemačka i odmah znaš. Zar se može čeznuti za tim?“

Već smo jednom vodili sličnu besciljnu diskusiju kada sam iz In-sbruka prešao u Hamburg. Samo je pitao, da li stvarno želim da živim među Njemcima, i bilo je u tome nekog automatizma, smatrati Njemce onima protiv kojih se podrazumijeva da si, koliko god da se nekažnjeno može biti protiv njih, Njemci kao vječno osuđeni nekakvom starozavjetnom kletvom, koji sve što rade, rade pogrešno, čak i ako se tako silno trude da sve rade ispravno. Već sam mu nekoliko puta kazao da ni sa Austrijancima ne bi bilo jednostavnije, ali to sada nijesam ni pokušavao, jer me svejedno ne bi čuo.

„Sjećaš li se još uvijek šta si mi na platformi u Džunou ispričao o odrastanju u Tirolu, Riharde?“

„Ali, Time“, kazao sam. „Kakve to ima veze s tim?“

„Rekao si da te je odnos prema gostima u hotelu tvojih roditelja naučio svemu što treba da znaš o životu. Sjećaš li se? Osamdeset ili devedeset odsto njemačkih turista, oni su se u majušnom selu u planinama ponašali kao kolonijalni gospodari i tretirali te kao poludivljaka.“

„Jesam li stvarno to rekao?“

„Nego šta si“, rekao je. „Sitničavi jadnici, koji su mislili da svojim smiješnim novcem sve i svakoga mogu da kupe, a onda se još i zavaravali da mogu malo da prožive, o čemu pojma nijesu imali.“

Moguće je da sam u to vrijeme sebi dozvolio da se zanosim takvim mudrostima, ali da me on sada time definiše, to bi bilo nešto sasvim drugo, branio sam se.

„Danas više ne bih tako govorio.“

„Nego kako?“ htio je da zna smijući se, kao da je ono što sam ja rekao samo šala. „Vjeruješ li stvarno da se nešto promijenilo?“

Nijesam uspio da kažem da su ipak prošle godine, jer odgovor nije ni očekivao, nego je odmah nestrpljivo krenuo ponovo.

„Nećeš valjda da braniš gospodu?“

Imao je stričeve po cijeloj Njemačkoj. Jedan je živio u Berlinu, jedan u Štuttgartu, jedan u Minhenu i prećutno im je prebacivao da su svi premalo postigli, da nijesu otišli dovoljno daleko kada su se otisnuli iz Jugoslavije. Samo je njegov otac, najstariji od braće, uspio da pređe Atlantik, jer u njegovo vrijeme nije bilo legalnih mogućnosti da se ode, pa je on zaista pobjegao, emigrirao u Kanadu, u zemlju svojih snova, a nije naprosto, kao gastarbajteri kasnije, samo prešao granicu – ljetom za ljetom išao čas tamo čas ovamo i onda u jednom trenutku bez entuzijazma, u vječno mrskim okolnostima, ostao kod Njemaca kao svi drugi. On je raskinuo sa prošlošću, i sad u njegovo ime Tim sudi i presuđuje.

„Trebala li da ti objasnim razliku?“ reče. „Moj otac je u Kanadi slobodan čovjek, dok moji stričevi u Njemačkoj i nakon pedeset godina još uvijek vjeruju da moraju biti zahvalni što su im dozvolili da za finu gospodu obavljaju prljave poslove.“

Nijesam mu ispričao da smo naš ljetnjikovac, sat vremena udaljen od Hamburga, tri mjeseca ranije, izdali jednoj porodici iz Damaska, ali se sve, što je nakon određenog trenutka govorio, odnosilo na to. Mediji su proširili vijest, zbog Nataše, koja je kao spisateljica, naravno, privukla pažnju, čim smo se odlučili na taj korak. Bilo je moguće ne samo vidjeti objave na internetu i naći televizijski prilog na Jutjubu, nego je vijest odjeknula i u stranoj štampi, i ako je Tim uoči konferencije samo ukucao njeno ime u Gugl, naišao je na to. Bilo mi je jasno šta je o tome morao misliti, pošto je, klimajući glavom, s prezirom govorio o ljudima koji su prošle jeseni stajali na peronu i aplauzom pozdravljali vozove koji su pristizali puni izbjeglica. Nijesam ga pitao, ali što mi je jasnije bilo da zna za naše stanare, to mi je nelagodniji postajao njegov prijedlog da bismo Nataša i ja mogli da odemo u Kanadu. O mnogim stvarima nikad nijesam razgovarao sa njim, ali ako je bilo istina to što sam pretpostavljao, i ako sam htio da ga shvatim ozbiljno, iza njegovog insistiranja krila se misao

da nas on mora spasti od nas samih, a meni nije padalo na pamet ništa drugo nego da ga iznova i iznova prkosno uvjeravam, nama je dobro u Hamburgu i ne znam zašto bismo željeli da odemo odatle, što je zvučalo kao neka zakletva u koju ni sam stvarno nijesam mogao da vjerujem.

Bio sam srećan što ne moramo da nastavimo razgovor, kada su drugi učesnici konferencije sjeli kod nas, i iskoristio sam priliku da se oprostim. Vrativši se u hotel dugo nijesam mogao da zaspim, a pošto je bilo prerano da zovem kući, Nataša i Fani još nijesu bile budne, petljao sam po kompjuteru i čim što sam pročitao najnovije vijesti, uhvatio sam sebe kako tražim Sent Džons. Bio je to navodno najstariji grad Sjeverne Amerike, i slike raznobojnih kuća sjevernjačkog izgleda unutar fjorda, i dva tornja bazilike, koja su dominirala na brežuljku, osvijetlile su tamu moje sobe. Našao sam prosječne temperature u januaru i julu i provjerio za koliko se od Montreala stiže autom, a za koliko avionom. Bilo je to mjesto u Njufaundlendu koje je najdublje ulazilo u Sjeverni Atlantik, pa iako je geografska širina u stotinku odgovarala onoj na kojoj se nalazio Insbruk, a od Hamburga se do tamo stizalo brže nego do Njujorka, tuda su u proljeće morali proći ledeni bregovi koji su se odranjali sa glečera na Grenlandu, i koji su se onda na svom putu ka jugu, mnogo prije nego što dospiju u topla polja, razbijali, topili, i nestajali u morskoj vodi.